

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

III-ТО ВЕЛИКО НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

ВЪ В. ТЪРНОВО.

Х-ТО ЗАСЪДАНІЕ, ВЪ ПОНЕДѢЛНИКЪ НА 1 НОЕМВРИЙ 1886 Г.

(Начало въ 10 часа предъ обѣдъ подъ прѣдсѣдателството на подпрѣдсѣателя г-на Тончева).

Прѣдсѣдателъ: (Звъни). Засѣданието се отваря.

Г. секретаръ ще прочете списъка на г-да прѣдставителитѣ, за да се види, кой присѣдствува и кой отсъствува.

Секр. Градинаровъ: (Чете, списъка). Отсъствуватъ:

Иванъ Халачовъ, Никола Момчиловъ, Стефанъ Ил. Бояджиевъ, Христо Енчовъ, Транчо Китанчевъ, Петъръ Горбановъ, Стефанъ Бобчовъ, Стоянъ Н. Михайловски, Илия Щарбановъ, Игнатъ Велчовъ, Георги Клисурски, Д-ръ Василь Радославовъ, Езекия Попъ Филиповъ, Кочо Станковъ, Христо Симидовъ, Кръсто Тодоровъ, Докторъ Шишмановъ, Попъ Христо, Василь Мариновъ, Доко Ангеловъ, Митю Петковъ Спасъ Каменовъ, Димитъръ Бърневъ, Хюсинъ Алиевъ, Бончо Радановъ, Константинъ Стоиловъ, Григоръ Начовичъ, Георги Геровъ, Иванъ Стояновъ, Иванъ Сиemenовъ, Тодоръ Х. Станчовъ, Тефикъ Бей Рактаръ, Янко Ангеловъ, Грековъ, Докторъ Жечевъ, Христо Ивановъ, Стати Паница, Христати Стояновъ, Н. Провадалиевъ, Юсинъ Сакоглоглу, Георги Драгановъ, Ахмедъ Ефенди Зюрклюоглу, Касфи Ефенди, Н. Ючормански, Свищеникъ Мустаковъ, Вилико Ивановъ,

Лазаръ Дуковъ, Бочо Калиновъ, Петъръ Мизовъ, Петко Пѣевъ, Христо Варвановъ, Савва Ивановъ, Ячо Бръмляновъ, Ерелия Гешовъ, Иванъ Нановъ, Тодоръ Табаковъ, Хараламби Карамановъ, Василь Пановъ, Ницо Георговъ, Велю Поповъ, Калчо Витановъ, Михалъ Димчовъ, Атанасъ Узуновъ, Димитъръ Дойчиновъ, Никола П. Михалювъ, Никифоръ Симеоновъ, Христо Саввовъ, Захарий Балкушевъ, Атанасъ Насалевски, Коло Станоевъ, Стоянъ Митровъ, Цвѣтко Манчовъ, Васе Моновски, Т. Иванчовъ, Иванъ Мариновъ, Ненко Храновъ, Петъръ Другански, Коста Вучковъ, Докторъ Драгановъ, Константинъ Кушлевъ, Илия Цановъ, Димитъръ Ц. Коцевъ, Нико Гицевъ, Димитъръ Икономовъ, Миню Богдановъ, Дине Масларски, Христо Дюкмеджиевъ, Христо Занковъ, Хриско Камбуровъ, Найдень Беневъ, Захарий Стояновъ, Христо Тънневъ, Христо М. Астърджаевъ, Ивана Рачевъ, Ганчо Тодоровъ, Димитъръ Митевъ, Георги Пеневъ, Т. И. Мумджиевъ, Филипъ Щарбановъ, Ив. Евстатий Гешевъ, Исмаилъ Хака, Димитъръ Русенувъ, Илия Стойковъ, Иванъ Адженовъ, М. Калъповъ, Д. Ризовъ, Йорданъ Маноловъ, К. Х. Калчевъ, Петъръ Калчиджиевъ, Георги Ивановъ, Несторъ Марковъ,

Яни Тотевъ, Генчо Вълчевъ, Димитъръ Георгиевъ, Тодоръ Стоянчовъ, Георги Поповъ.

Прѣдсѣдателъ: Отъ 493 гуши прѣдставители въ днешното засѣдание присѣдствувать 407, а отсѣдствувать 86. Има законното число прѣдставители, за да се отвори засѣданието, и да се пристъпи къмъ разискване на въпроситѣ, положени на дневенъ редъ.

Въ миналото засѣдание г-да прѣдставителитѣ пожелаха да се прочете телеграммата отъ Княза Валдемара, съ която той говори за неговия изборъ.

Г-нъ Секретаръ ще прочете, както неговата телеграмма, тъй и оная на г-на Прѣдсѣдателя на Великото Народно Собрание до Н. В. Датския Царъ и отговора на послѣдния.

Секретаръ Каракашевъ: (Чете):

ТЕЛЕГРАММА.

*Отъ Н. Височество Датския Принцъ
Валдемаръ.*

Подадена въ Канна 10-ий Ноемврия. Получена въ Търново на 11-ий Ноемврия.

*Г-ну Георгию Живкову Прѣдсѣдателъ на
Великото Народно Собрание.*

„Благоволете да приемете увѣрението въ искренната ми благодарностъ за честта, която ми се отдаде чрезъ вотътъ отъ Събранието. Азъ прѣпратихъ Вашата депеша на Н. В. Датския Царъ, който само може да отговори официално на Вашето прѣдложение; но исповѣдамъ, че, ми се струва, да бѣдъ лично задържанъ отъ други обязанности.

(Подписалъ) ВАЛДЕМАРЪ Датский Принцъ.“

Слѣдъ получаванieto на горнята телеграмма, прѣдсѣдателя на Събранието испрати на 11-ий Ноемврия на Н. В. Датский Царъ слѣдующата телеграмма.

„Ваше Величество, прѣдставителитѣ на Българския народъ, съ радостъ приеха отъ Н. В. Княза Валдемара отговора, когото той благоволитъ да испрати и азъ съмъ натоваренъ да Ви изразя тѣхнитѣ надежди, че В. В. ще благоволите да отговорите благоприятно на желанията на Българския народъ, като позволите на Н. В. да посвѣти скъпия си животъ за величието и напредъка на Българския народъ и за слава на новата династия.

Благоволете, Господарю, да приемете най-дълбоката ми почитъ, съ която имамъ честь да бѣдъ на В. В. най-покоренъ слуга.

Прѣдсѣдателъ на Великото Народно Собрание
(Подписалъ.) *Георги Живковъ.*“

На тая телеграмма се получи на 12/31 Ноемврия — 10 часа нощесъ — отъ Н. В. Датския Царъ слѣдующия отговоръ, адресуванъ до прѣдсѣдателя на Събранието и до прѣдсѣдателя на Регенството:

„При всичко, че оцѣнявамъ знака на довѣрието, което Събранието иска за къмъ мойтъ Царствущий домъ, Азъ не се намирамъ въ положение да опълномя сина си да приеме единъ изборъ, направенъ отъ Събранието въ настоящитѣ обстоятелства; слѣдователно, ще му бѣде невъзможно да приеме депутацията.“

(Подписалъ.) ХРИСТИЯНЪ.

Прѣдсѣдателъ: На дневний редъ иде разискване върху подадената оставка отъ г. регента Каравелова. Въ миналото засѣдание неговата оставка се чете.

Ст. Михаловски: Г-да! Неможа да си обясня, по какви побуждения, въ днешнитѣ обстоятелства г. Каравеловъ да се отгѣгля отъ постътъ, който занимава. Отъ истинна, не можемъ да не признаемъ, че всѣки чиновникъ, отъ регентъ до послѣдния разсиленъ не може да се държи на служба противъ волята му; слѣдователно, има право г. Каравеловъ, ако е счелъ за нужно да се отгѣгли. Повтарямъ, обаче, че неможа да си обясня, като той, който въ продължение вече на нѣколко мѣсеци сѣди на чело на работитѣ въ България, който тъй радостно прие избора отъ бившия князь да бѣде регентъ, неможа си обясня, казвамъ, какъ самъ да си извади пръстена, да излѣзе отъ хорото. Може би и това е една стара негова привичка, може би подаването на оставката му да е нѣкаква сплетня, отъ ония, съ които той се отличава. Защото, както знаете, тоя човѣкъ е ламталъ всѣкога да се поставя на всички революции, преврати, мятежи и пр.; а когато е виждалъ, че работитѣ излизатъ другояче, веднага се дръпвалъ, за да стовари отъ грѣба си тѣжката отговорност на другиго. Ще ли почит. Събрание днесъ да се остави да го прѣлести тоя г-нъ? незная. Азъ ще се спрѣ върху слѣдующето съображение: можемъ ли ние да се признаеме върху тоя въпросъ? Съ други думи, Великото Народно Собрание, при условията, при които е

свикано, при прѣдписанията отъ основния ни законъ, компетентно ли е или не да се произнесе днесъ, върху тъй внезапно подадена оставка отъ г. Каравелова. Спорѣдъ мене, Великото Народно Сѣбрание не може да бѣде компетентно. Конституцията гласи слѣдующето: първо по въпроса за начина, по който може да се формира въ България регентство, въ глава VI; второ за начина, по който се подлага въпроса за регентитѣ на Великото Нар. Сѣбрание, глава XX отъ дѣлъ I-ий. Ето що гласи статия 27 отъ Конституцията, относително начина на сформироване регентство въ България (чете); „Регентството състои отъ троица регенти, които се избиратъ отъ Велико Нар. Сѣбрание.“ Конституцията, г-да, прѣдполага, че Българския прѣстолъ е останалъ вѣдѣющъ, послѣ смъртта на господаря и на несвършеннолѣтие на наслѣдника, което естествено трѣбва да повлѣче настояничество. Слѣдователно, регентството, за което говори Конституцията, за послѣ смъртта на княза, се избира отъ Великото Нар. Сѣбрание и има характеръ на настояничество отъ Конституцията, гдѣто се говори за сформироване на регентство, но въ особенни случаи. Казахъ и по-горѣ, че регентитѣ се избиратъ отъ Великото Нар. Сѣбрание, за да бѣдѣтъ настоянници. Статия 142 и 143 гласятъ тъй. (Чете):

„Чл. 142. Великото Народно Сѣбрание може да бѣде свикано отъ регентството, само за да обсъди въпроса за отстъпване или раздѣляване на нѣкоя частъ отъ територията на Българското Княжество.

Тия въпроси се рѣшаватъ по вишегласие отъ членоветѣ, които сѣ въ Сѣбранието.

Чл. 143. Министерския Сѣвѣтъ свиква Велико Нар. Сѣбрание:

1). За избирание новъ князь въ случай, ако би царствовавший князь да се помине, безъ да остави подирѣ си наслѣдникъ. Избиранието става по вишегласие на двѣ третини отъ членоветѣ, които сѣ въ Сѣбранието.

2). За избирание регенти, когато наслѣдника на престола е непълноврѣстенъ.

Избиранието става по вишегласие на членоветѣ, които сѣ въ Сѣбранието.

И тъй, нашата Конституция не е прѣдвидѣла държавни прѣврати, катастрофи и пр., които причиня излизанieto отъ България на павшия господарь; не е прѣдвидѣла въ такъвъ случай начинътъ, по който се свиква Великото Народно Сѣбрание, или по който се избиратъ регенти. Но тукъ положително се говори, че регентитѣ се избиратъ отъ Народното Сѣ-

брание, отъ Великото Народно Сѣбрание, свикано нарочно за тая цѣль. Сега, случая, който имаме днесъ, е други. Има сформировано регентство отъ Н. В. Княза Батенберга, наистинна, отъ три лица, но за които не се е искало одобрението на Великото Народно Сѣбрание. Не мислете, че това го казвамъ, да се критикува начина, по който е установена днесъ властта въ България; но че настоящето Сѣбрание не е компетентно да избира регенти или пакъ да имъ приема оставкитѣ, защото то е свикано тукъ само да избере държавенъ глава. Нѣколко пъти тукъ се отвориха разни въпроси, които не бѣха никакъ умѣстни, именно клѣтвата отъ господаря да се даде въ Пловдивъ и пр., за които Великото Народно Сѣбрание не е компетентно. Азъ казвамъ, че за разрѣшението на тоя въпросъ, който сега стои прѣдъ насъ, не сме компетентни, защото лицата, които стоятъ на чело на България, въ това положение не сѣ назначени отъ насъ, а като е така, не можемъ да се произнесемъ за приеманieto оставката на едного отъ тѣхъ. Тѣ сѣ назначени отъ бившия господарь, отъ него тѣ иматъ миссията да управляватъ България. Ако приемемъ оставката на единъ регентъ, ще трѣбва да назначимъ други—нѣщо, което не може да направимъ. По моето дълбоко убѣждение, Каравеловъ е получилъ мисията си отъ Княза, не може да я прѣдаде другиму, освѣнъ на бѣдѣщия господарь. Истинна, че той не може да стои зорле, но за оставката си може да се отнесе къмъ другитѣ двама регенти. Но ние да му приемемъ оставката, и да назначимъ друго, значи да се тури и на насъ отвѣтственность.

Прѣдъ видъ на всичко това, азъ моля да се признаемъ за некомпетентни и да отблъснемъ оставката на човѣкъ, който не е назначенъ отъ насъ.

Н. Мановъ: (Отъ трибуната). Г-да прѣдставители! Отъ рѣчѣта на г. Михайловски . . .

Прѣдсѣдателъ: Моля г. Мановъ! Г-да прѣдставители! Въ настоящата минута пристигна оставката и на другитѣ регенти. Моля г. Секретаря да я прочете, за да може да се разисква общо върху всичкитѣ.

Секр. Каракашевъ: (Чете):

До Господина Прѣдсѣдателя на Великото Народно Сѣбрание.

Единъ отъ нашитѣ другари г. П. Каравеловъ си е подалъ оставката отъ Регентството, като я мотивира, че не билъ съгласенъ въ многобройни въпроси

съ насъ, неговитѣ другаре, и съ Министерството! Като не желаемъ да влизаме въ разбирателство, до колко сж основателни и прави мотивитѣ, които сж подбудили П. Каравелова да си даде оставката, ние тоже подаваме своята и молиме Великото Народно Събрание да я приеме, защото, слѣдъ отказването на Княза Валдемара Датский да приеме Българската Корона, Държавнитѣ ни работи влизатъ въ нова фаза, и може би, щѣше да бѣде много по добръ за интереситѣ на отечеството ни, ако почетната длъжностъ на Български Регенти се повѣреше на други лица.

Приемете, г-не Прѣдсѣдателю, увѣрение въ нашето дълбоко къмъ Васъ уважение.

В. Търново 1-й Ноемврий 1886 г.

Регенти: $\left\{ \begin{array}{l} \text{С. Стамболовъ.} \\ \text{Подпол. Муткуровъ.} \end{array} \right.$

Н. Мановъ: Г-да прѣдставители! Прѣди да можа да кажа двѣ думи по въпросната оставка на Каравелова, виждамъ, че работата се усложни. Трѣбва вече да се говори за оставката на цѣлото регентство. Но прѣди да говоря, за коя оставка съмъ и за коя не, ще се спрѣ на въпроса, който съставляше почти цѣлата речъ на г. Михайловски.

Той, като захвана съ чл. 27 отъ Конституцията, прѣрови всичкитѣ членове, които се отнасятъ до съставянieto на регентство, и заключи, че Великото Народно Събрание не е компетентно да състави регентство, и направи апелъ да се признаемъ за некомпетентни да разискваме даже по оставката на Каравелова.

Г-да прѣдставители! Настоящото Велико Народно Събрание е свикано отъ Министерския съвѣтъ, на основание на чл. 143 отъ Конституцията, безъ да се казва въ указа, кой пунктъ. Обръщамъ сериозното ви внимание. Въ тоя членъ се заключаватъ два пункта, именно че Министерския съвѣтъ има право да свиква Великото Народно Събрание, първо за избиране на новъ князь и второ, за избиране на регенти. Наистинна, че не само у насъ, но никждѣ въ свѣта, въ Конституциитѣ, не може да се прѣдвиди такъвъ случай, какъвто стана у насъ; не може да се прѣдвиди, защото всѣкога ще има размирици, всѣкога ще се испъжда държавния глава; за това сж прѣдвидѣни само такива случаи, които можатъ да се приематъ като законни у насъ; общото основание е, че сме лишени отъ държавенъ глава, нѣмаме на прѣстола Български Князь, а когато работата е така, кой е компетентенъ да уреди регентство? Нѣма ни

малко съмнѣние, и вѣрвамъ, самъ г. Михайловски ще се съгласи, че само Великото Народно Събрание. (Гласове: вѣрно). Отъ една страна, като зимамъ прѣдъ видъ указа за свикването на Великото Народно Събрание; отъ друга страна — чл. 143 отъ Конституцията; отъ третя страна — настоящето наше положение, че има вече — лѣжи на масата — оставката на цѣлото регентство. Кой ще бѣде тоя прѣдставитель родолюбецъ, който да си трѣгне отъ Търново, безъ да знае, кой ще земе властта въ България? Тия, които се намиратъ тукъ сега, нещѣтъ да оставятъ скамейката, безъ да знаятъ, кой ще управлява княжеската властъ, до гдѣто дойде бѣдѣщия князь. Освѣнъ това, г-да прѣдставители, г. Михайловски искаше да се произнесемъ, че не сме компетентни да разгледваме и рѣшаваме тоя въпросъ. Но азъ казвамъ друго нѣщо, че г. Каравеловъ отъ всички по-много има прѣтенцията, че знае Конституцията. Чулъ съмъ сжщо и азъ отъ самия Каравеловъ да казва, че той разбира Конституцията най-много, и че ѣ е създателъ. Ако е тѣй, ще излѣзе, че той повече знае Конституцията отъ г. Михайловски. Ако излѣзе това така, че Каравеловъ знае Конституцията, то непрѣмѣнно той знае, че Великото Народно Събрание е компетентно да разгледа въпроса за неговата оставка, за това я праща до него. Освѣнъ това, както видите, не е вече въпросъ за една само оставка, но цѣлото регентство слага своя мамдатъ прѣдъ Великото Народно Събрание, и моли да му се приеме оставката. Струва ми се, г-да прѣдставители, че на основание на правата, които има Великото Народно Събрание, може да разгледа въпроса за оставката на регентството, и може да приеме оставка, и да урежда ново регентство. Подиръ това, азъ минувамъ на оставката на г. Каравелова.

Азъ не щѣ да влизамъ и да анализирамъ подробно причинитѣ, които може би на много души сж извѣстни, но които г. Каравеловъ не иска да ги каже въ телеграммата си. Достатъчно е, г-да прѣдставители, че той излиза и казва: „не съмъ съгласенъ съ другаритѣ си Регенти, не мож да стоя съ тѣхъ за напредъ.“ Това е казано по опрѣдѣлено въ телеграммата. Това заявление прѣдъ Великото Народно Събрание какво трѣбва да създаде? Естествено, че Великото Народно Събрание или трѣбва да прѣдпочете Каравелова и да го остави на поста, или пакъ да му приеме оставката, а да прѣдпочете другитѣ двама Регенти съ цѣлото правителство. Нѣма съмнѣние, че вие ще се произнесете да се приеме остав-

ката на Каравелова, а на другитѣ двама Регенти ще отхвърлите оставката. Ако г-нѣ Каравеловъ искаше да прѣдстави по подробно причинитѣ, щѣше да излѣзе съ цѣло писмо, но не просто съ телеграмма да казва: „не съмъ съгласенъ съ другаритѣ по много въпроси.“ Кои сж, тия въпроси? Защо той не бѣше по-искрененъ къмъ Българския народъ, който му е повѣрилъ службата? Той всички ни прѣзира тукъ. Когато другитѣ министри, Регенти дойдоха тукъ да се съвѣтватъ и работятъ за доброто на отечеството, той не дойде. Слѣдователно, това е една отъ причинитѣ, за които трѣбва да се осжди. Ето защо, мисля, че нѣма да се двоумимъ, че трѣбва да приемемъ оставката му. Може би да се лжжемъ, но азъ мисля, че е тѣй, защото друго яче би трѣбвало да се осждятъ другитѣ, които стоятъ на чело на управлението. Още една хитрина да кажа. Г-нѣ Каравеловъ, като се научава — понеже той има сношение съ голѣми хора — още прѣди единъ — два дена, че князя, когото избрахме ще откаже, прибърза да си даде оставката. Защо не я даде по напредъ? Защо не се се откажа да влѣзе въ Регенство тогава, когато всички негодувахъ противъ неговото влизане. Въ София, въ едно частно събрание, ако бѣха събрани 50 души, нито 5 души поддържаха него; но той влѣзе въ Регенството. Ще знаете, мисля, че има работи, по които той не е билъ съгласенъ, но въ общи думи казва това въ оставката си; не казва той подробно. Той не е съгласенъ да се обяви Бургасъ въ военно положение; когато има въстание въ Бургасъ, когато се запалва огъня да изгори България, да пропадне свободата и независимостта на отечеството ни, той не подписва указа за това военно положение. Да се оставятъ свободни ония, които сж направили въстанието, че отъ тамъ да пламне огъня по цѣлата страна. Вамъ е това достатъчно да разберете, защо г-нѣ Каравеловъ не е искалъ да подпише указа. Той иска въстанието да земе по-голѣмъ размѣръ — той не желае доброто на България. Послѣ за Пловдивъ му се прѣдставя такъвъ указъ, той го подписва; за София му се прѣдставя — отказва. Е моля ви се, г-да, тия работи сж достаточни да докажатъ на коя страна клони днесъ г-нѣ Каравеловъ. Именно, като се земе прѣдъ видъ това негово *клонение*, което клонение показва на коя страна повече тѣжи, може да се убѣдимъ, че той може би нѣкога да е прѣтендиралъ да е патриотъ; но днесъ не може да му се признае това нѣщо. Той и другаритѣ му се причина да дойде страната въ настоящето положение

(Гласове: вѣрно. Ив. Славейковъ: не е извѣстно.) Цѣлъ свѣтъ знае. Може би неизвѣстно е това на г-на Славейкова; но зная го азъ, че той повече нѣщо знае отъ мене, а не ще да каже. До колкото зная, всѣки може да сжди по фактитѣ създадени отъ 9 Августъ. Ако г-нѣ Ив. Славейковъ, излиза тукъ да ми оспорява това, което говоря по частенъ пътъ, струва ми се, че и азъ имамъ право да му кажа, че той знае много добръ, всичкитѣ тия факти, които се вършеха прѣдъ нашитѣ очи. Имало е хора близки до г-на Каравелова — азъ смѣло ще исповѣдамъ, че и азъ съмъ билъ — и ако други знаятъ работитѣ, то и азъ ги зная. Могж да ви увѣрж, че 9 Августъ не е безъ участието на Каравелова. Ето защо, мисля, че ни малко не трѣбва да се колебаемъ, когато дохожда дума за Каравелова да му приемемъ оставката.

Относително оставката на другитѣ почит. г-да Регенти, сгрува ми се, че трѣбва да се произнесемъ противоположно и трѣбва да откажемъ да приемемъ оставката имъ. Вие ще знаете, че положението отъ 9 Августъ или по-добръ отъ 26 Августъ до сега, когато разсждаваме за Регенството; вие сте имали случай да се научите, че всичкитѣ работи не се дължатъ на остроумието и патриотизма на Каравелова, но се дължатъ на правителството, заедно съ двамата Регенти. Ето защо, мисля, че нито дума може да става по оставката на другитѣ Регенти. Ние трѣбва съ еднодушенъ вотъ да оставимъ, даже да разгледваме оставката на двамата Регенти, понеже не искаме да я приемемъ.

Относително до оставката на Каравелова, ще ви моля, да я приемете. Послѣ да се произнесете за третото лице, което ще замѣни Каравелова, а това е по необходимо, защото той казва: „не можж да работя съ тия Регенти, ще прѣдпочетж да падне и Регенството и правителството, само да остане на мене всичко.“

Азъ свършвамъ, г-да, като мисля, че още днесъ трѣбва да се разрѣши въпроса за оставката на Каравелова — да се приеме, а другата да не се приема.

Басмаджиевъ: Г-да прѣдставители! г-нѣ Мановъ много добръ разясни и указа, че дѣйствително, настоящето Събрание е компетентно да приема оставката на одного или повече отъ г-да регентитѣ и да избере други. Това, като е така, азъ ще обърнж вашето внимание само върху политиката на господина Каравелова.

Г-нѣ Каравеловъ до сега у насъ съ нищо не се

е отличилъ, освѣнъ съ туй, че той много знае Конституцията, и че когато приказва на нѣкого за Конституциитѣ, изведнажъ ще му каже, че Жуль Пудръ, или че Бентамъ тѣй мислилъ и тѣй сторилъ, и че и ние тѣй трѣба да направимъ; а когато дойде на властъ, освѣнъ преврати и злини въ България, друго нищо не е направилъ. Азъ казвамъ, че г. Каравеловъ отъ 9 Августъ насамъ, като единъ отъ виновниците на лошото положение, въ което се намира отечеството ни, като единъ, който е работилъ за да пропадне независимостта на България, за да бѣде той диктаторъ, знаете го отъ неговата политика и отъ неговото несъгласие съ регентството и министерството, още повече сега, когато Негово Височество Валдемаръ си дава оставката, той дохожда и си дава оставката.

Г-нъ Каравеловъ отъ 9 Августъ насамъ, освѣнъ зло, нищо друго не е направилъ на държавата ни. Той е причината да сложимъ нашата независимост и нашата свобода. Друго нищо неизлазя, освѣнъ, че той желае да стане премиеръ-министръ, каквото каже да става, и най-подирѣ да се сношава съ различни неприятели на българската независимост. Друго нищо не е направилъ.

Азъ съмъ на мнѣние, че намъ неостава друго нищо, освѣнъ високо да осъдимъ тогозъ Каравелова, днесъ да приемемъ оставката му и да го прокълнемъ. Да невиди хаиръ никога! (Смѣхъ. Шумъ. *Прѣдсѣд.*: Моля да непрѣкъсвате оратора!)

Сега нетрѣба да расправямъ, какво е направилъ Каравеловъ и какво е измислилъ, защото синца знаете и ще заплачете, ако повтарямъ.

Въ резюме ще кажа, че той трѣба да се изгони. Не да му се приеме оставката, а да се изгони. Нека на другитѣ регенти искажемъ довѣрие, за да водятъ дѣлата до край, додѣто изберемъ князь—или може да дойде и сѣций князь—да каратъ работитѣ тѣй, както до сега.

Д-ръ Вачовъ: Г-да прѣдставители! Материалътъ, който е хвърленъ на насъ, за да го разискваме, не е нищо друго, освѣнъ оставката на г-да регентитѣ. Първия въпросъ, който трѣбаше да разискваме е, оставката най-напрѣдъ на г-на Каравелова. Подиръ това се внесе и друга втора, а именно оставката на другитѣ двама регента.

Какво е подбудило г-на Каравелова да си дава оставката? Какво е подбудило и другитѣ двама регенти, да положатъ оставкитѣ си прѣдъ прѣдставителството! Азъ мисля, че г-нъ Каравеловъ доста ясно е указалъ причинитѣ, които сж го накарали да си

даде оставката. Нѣма нужда отъ фактове за неговата несолидарностъ съ регентството и правителството. Достатъченъ е фактътъ, че той въ своята телеграма казва, че той не е солидаренъ съ другитѣ двама регенти и съ правителството. Нѣма нужда да повтарямъ неговитѣ работи; нѣма нужда да укорявамъ неговото поведение, отъ врѣмето когато България е хвърлена въ такова положение. Достатъчно е зарадъ насъ, че най-напрѣдъ той не е искалъ да поднесе единъ указъ, едно распореждане на правителството, съ което се искаше да се погаси огъня въ единъ край на отечеството ни, още по-достатъчно ни освѣтлява неговата телеграма, въ която много ясно и изрично е казано: „понеже не съмъ солидаренъ съ дѣйствиата на другаритѣ ми регенти и правителството, моля приемете оставката ми.“

Г-да прѣдставители! Ни дума нетрѣба да става, да ли сме компетентни да се произнасяме за своята черга или не. Българскій народъ, споредъ мене, е всѣки пжтъ компетентенъ да мисли зарадъ себе си. Вие чюхте прѣди малко единъ грозенъ фактъ—телеграмата на княза, когото избрахме за Български Князь. Още единъ фактъ, който тури нашето Отечество въ по-трудно положение, и споредъ прѣдложението на г-на Михайловски, да оставимъ ли сега подиръ всичко туй България на произвола на тогозъ или оногозъ? — Да оставимъ България въ ржцѣтъ на неприятелитѣ, ще бѣде прѣстѣпление, г-да. И намъ най-напрѣдъ предлѣжи да рѣшимъ: трѣба ли да оставимъ България въ неизвѣстностъ или трѣба да я уредимъ какво-годѣ. Тази е главната задача, която ни прѣдлежи днесъ. Никаква компетентностъ неможе да се оспорява отъ насъ. Азъ казвамъ, че България и въ най-труднитѣ врѣмена е въ състояние и компетентна да рѣшава сѣдбата си. Не е думата тукъ за че отъ тази трибуна, трѣба съ грозни думи да укоримъ Каравелова; защото всѣки отъ насъ, който е билъ въ течението на работитѣ му, е извѣстно, какво е било поведението на г-на Каравелова; слѣдователно, да осъждаме само едно лице, незаслужва. По тази причина, ние нетрѣба да говоримъ това и онова. Достатъчно е, че той самъ казва, че не е солидаренъ съ дѣйствиата на регентството и правителството, къмъ които Великото Народно Събрание не е искало недовѣрие.

Касателно оставката на другитѣ регенти, има да кажа слѣдующето. Ако г-да прѣдставителитѣ приематъ оставката и на другитѣ регенти, явява се въпросътъ: да ли предлѣжи намъ днесъ да правимъ из-

боръ на регенти? Моето мнѣние е, че оставката на другитѣ регенти нѣма за цѣль друго нищо, освѣнъ да видятъ още еднажъ, да ли Българскій народъ, чрезъ своитѣ прѣдставители има довѣрие къмъ тѣхъ и, да ли ще могатъ да продължатъ своитѣ дѣйствия въ онова направление, въ което е влѣзалъ народа и за което е мислилъ всѣкога. До сега извѣстно е, че другитѣ двама регенти сж се отличили съ своя патриотизмъ, отличили сж се съ своето поведение, като такова, което е било отзивъ на Българскій народъ. (Гласове: вѣрно! вѣрно!) Нетрѣба да разказваме зарадъ тѣхний патриотизмъ и зарадъ тѣхното пожъртувание. Достатъчно е, че знаемъ отъ всичкитѣ тѣхни дѣйствия, че сж се грижили за спазване свободата и независимостта, нѣща, които сж най-скъпи.

И тѣй, еднажъ доказано това, неостава освѣнъ да се произнесемъ, че оставката на другитѣ Регенти не трѣба да се приема, защото е вредителна за всички. Ако тѣзи двама Г-да останатъ и за напрѣдъ въ Регенството, на което прѣдлежи по трудна задача, защото чюхте, че новонабранныя Князь се отказа отъ Българския прѣстолъ, тогава трѣбова да дойдемъ до заключение, че на тѣзи двѣ лица, на които прѣдставителството трѣба да прибави още едно, да дадемъ довѣрието си.

Азъ мисля, че едва ли ще има нѣкой да се съмнява, че тѣ ще могатъ и за напрѣдъ да отговарятъ на назначението си; едва ли ще има нѣкой да се съмнява, че тѣ и за напрѣдъ ще се грижатъ за свободата и независимостта на България, когато на всѣкъдѣ грози опасностъ нашето отечество. Кому въ тия обстоятелства трѣба да дадемъ довѣрието си? — Всички сте си съставили понятие. И по тѣзи причина, мисля, нѣма нужда отъ голѣми и дълги разисквания. Прѣдлежи ни да приемемъ оставката на двамата Регенти или да не я приемаме.

Да додемъ сега до слѣдствието, ако приемемъ тѣхната оставка, или ако не приемемъ оставката на Каравелова. Отъ самата телеграмма на г-на Каравелова, вижда се, че той си дава оставката единствено зарадъ туй, защото не е солидаренъ съ другаритѣ си. Съ други думи, той казва: ако имате довѣрие къмъ мене, не приемайте оставката ми и трѣба да ми дадете такива другари, които да отговарятъ на моитѣ възгледи. Това е съдържанието на Каравеловата телеграмма. И така, г-да прѣдставители, ако се произнесете, че оставката на г-на Каравелова не трѣба да се приема, тогава се произнасяте, че имате

довѣрие къмъ него, и въ такъвъ случай косвенно се произнасяте, че нѣмате довѣрие къмъ Регентитѣ Стамболова и Муткурова. Ето какво е слѣдствието отъ неприеманието Каравеловата оставка.

По тѣзи причина, г-да прѣдставители, азъ ми се струва, че когато самитѣ фактове сж на лице, когато сичкитѣ тия фактове ние ги знаемъ, неостава, освѣнъ да се произнесемъ като двѣ и двѣ четири, че оставката на Каравелова се приема, а оставката на другитѣ двама Регенти не се приема. Тогава ние даваме нова сила на другитѣ двама Регенти, даваме имъ подкрѣпление да работятъ и за напрѣдъ за свободата и независимостта на България.

Градинаровъ: Г-да прѣдставители! Менѣ ми се чини, че едва остава да се каже нѣщо по поводъ подигнатий въпросъ, относително оставкитѣ на г-на Каравелова и останалитѣ други двама Регенти. Азъ нѣма да се впускамъ да отговарямъ на дълго и на широко, на доводитѣ на г-на Михайловски: — до колко било компетентно това Велико Нмродно Събрание да разисква оставкитѣ на Регентитѣ на България; защото, за да направя това, ще трѣба да повтарямъ думитѣ на г-на Манова и на другитѣ прѣдговоривши г-да, които доказаха съ най-голѣма послѣдователностъ, че единственната и компетентна власть, която може да приема оставкитѣ на Регенства и да назначава нови, е Великото Народно Събраане, а още повече, че Великото Народно Събрание е върховната власть въ една коя и да е Конституционна страна, и прѣдъ него всяка власть прѣстава да дѣйствува. Въ Конституционнитѣ господарства и Царь, и Кралъ, и Князь, и Правителство, — прѣставатъ да дѣйствуватъ и само то е върховниятъ сѣдия на народътъ. Тамъ, прѣдъ Великото Народно Събрание, всѣкой прѣкланя гнава, — билъ той Царь, Кралъ, Князь или правителство, той приема неговото рѣшение, защото тамъ говори народътъ, когото управляватъ тѣ. Да отнемаме правото на Народното Събрание, да избира Князь, или Глава на Народа, азъ не зная, до колко ще може да се простре нашата компетентностъ, безъ да игнорираме началата на нашата Конституция, съ което да дадемъ едновластие въ рѣдѣтѣ на единого, а да потѣпчемъ правата на цѣлия народъ, за да може да се управлява той самъ, както му диктуватъ неговитѣ интереси. Не уже ли ще се намѣри мѣжду Васъ, г-да прѣдставители, лице, което да приеме, щото сѣдещия въ страната Господаръ, ако е назначилъ

нѣкой *правостъ* за Регентъ, да го приеме и той за такъвъ? Или ще търпите ли Вие, ако видите, че оставениятъ въ страната Регенти да продаватъ народната свобода и самостоятелността въ рѣцѣтъ на чужденците? — Не, и хиляди пѣти не, отговарямъ азъ. Проклѣтъ е трижъ деветъ пѣти този прѣдставителъ, който приема таквъо начало.

Но азъ ще обърна вашето внимание, г-да прѣдставители, само върху една прѣдметъ. Прѣди три, или четири дена, ние вогирахме съ общо вишегласие, безъ изключение, пълно довѣрие както къмъ регенството така и къмъ правителството. Слѣдъ туй изказано отъ насъ довѣрие, послѣ два дена се появява оставката на многоуважаемиятъ нѣкогъ отъ насъ г-на Каравелова, съ едно лаконическо съдържание: *„не съмъ съгласенъ съ другитѣ си двама другари и правителството.“* Но отъ тая тѣй немото-вирана оставка на г-на Каравелова, са поражда питание: отъ кого между Каравелова и неговитѣ другари се е появило несъгласие, и въ какво се състои това несъгласие. До колкото азъ зная, а знаете и Вие, г-да прѣдставители, г-нъ Каравеловъ е билъ въ всичко съгласенъ както съ своитѣ другари, така и съ правителството; защото ние виждаме неговиятъ подписъ въ всичкитѣ укази, обнародвани въ „Държавния Вѣстникъ“. Ако по други нѣкой въпроси г-нъ Каравеловъ не е билъ съгласенъ, то защо тоя Каравеловъ не подаде оставка още при откриване на Събрание-то, а чака, щото народното прѣдставителство да искаже довѣрие на регенството? Ето, споредъ менъ, гдѣ са крие хитростта на г-на Каравелова да подава оставка слѣдъ изказаното довѣрие. Но той незнае клѣтиятъ, какъ и по какъвъ начинъ е вотирано довѣрие на регенството, въ което е членъ и Каравеловъ, и че народнитѣ прѣдставители отъ уважение къмъ другитѣ двама неопятнени въ нищо, г-да регенти, въ честността, патриотизмътъ и самоотверженността на които никой не може да се съмнява, това изказано къмъ тѣхъ довѣрие е прѣминало и къмъ Каравелова. (Гласове: вѣрно).

За честността и патриотизмътъ на г-на Каравелова, азъ нѣма да говоря, защото онзи, който е ималъ случай да познава по отблизо тоя г-нъ, той се е увѣрилъ въ маската, задъ която се прикрива той. Азъ ще кажа само това, че Каравеловъ е измѣнникъ, Каравеловъ е прѣдатель, Каравеловъ е авторътъ на 9 Августъ, Каравеловъ е главниятъ лостъ, който хвърли милото ни отечество въ това критическо и безсходно положение, въ което са ни мира днесъ, Караве-

ловъ е главниятъ виновникъ, гдѣто засѣдаваме днесъ тукъ! (Гласове: вѣрно, вѣрно). За доказателство на това вземете показанията на Груева и Бендерева, които извършиха прѣврата, и вие ще се убѣдите че тѣзи лица са били просто оръдие на Каравелова. Земете най послѣ неговиятъ личенъ органъ „Т. Конституция“, и Вие ще видите, че тоя вѣстникъ е пълненъ съ статии и антрефилета, насочени прямо върху независимостта и самостоятелността на отечеството. Мѣстото на Каравелова е не регенското кресло, а тамъ, гдѣто лежатъ измѣнниците и прѣдателитѣ на отечеството! При това трѣба да знаеме, г-да прѣдставители, че Каравеловъ не е регентъ по волята на бившиятъ ни Князь Александра I, но че той е на-трапенъ отъ една чужда сила, която иска днесъ да диктаторствува въ България, и като такъвъ, той трѣба да се махне изъ между регентитѣ, като изберемъ на мѣстото му лице, което да се ползува съ пълното наше довѣрие.

Слѣдъ всичко това, азъ незная, да ли ще трѣбва повече да се говори; но азъ съмъ напълно убѣденъ, че всички г-да прѣдставители, едногласно ще се произнесътъ за оставката на Каравелова, а оставкитѣ на другитѣ двама регенти—г-на Стамболова и г-на Муткурува, не ще приематъ.

Ив. Славейковъ: Г-да прѣдставители! Макарь и да необичамъ твърдѣ често и дълго да говоря, мисля, че въпроситѣ, подигнати днесъ, сѫ отъ такава грамадна важностъ, щото неможа и азъ да не кажа нѣколко думи.

И азъ съжалѣвамъ и много съжалѣвамъ, г-да прѣдставители, че слѣдъ прочитанието на онѣзи телеграмми, които се оснасятъ до избрания Български князь, правителството намѣсто да ни прѣдложеше, да разгледаме какво ще правимъ, намѣсто да ни каже каквото мисли да прави, за да се изведе страната отъ това безсходно положение, прѣдлага ни да разискваме въпроси съвършено частни и лични, които нѣматъ нищо общо съ цѣльта на събранието. Защото съгласете се, г-да прѣдставители, че макарь г-нъ Мановъ и да поиска да прѣтълкува 143-и чл. отъ Конституцията като каза, че Събранието е свикано безъ да е опрѣдѣлено въ указа, да ли по първий или по вторий пунктъ, азъ ще кажа, че щомъ Събранието се е завзело да избира князь, то се разбира, че е свикано по първий пунктъ; слѣдователно, миссията му не е по въпроса за регентство, а за князь. Заради това сме били свикани, това извършихме, и щомъ го извършихме, трѣбаше да ни кажатъ: идете си по работата.

Въ Конституцията много ясно е опрѣдѣлено за Вел. Народно Сѣбрание. То се свиква първо, за избирание регентство, кога наслѣдника е непълновръстенъ. Кое ви накараха да правите? Накараха ви да избирате князь а не регентство. (Гласове: лжжешъ!) Позволете ми да говоря, г-да. Вие много говорихте, позволете и менъ да говоря. Не е нищо, ако си казва чловѣкъ мнѣнието; нетрѣба да го нападате безсѣбно. (Гласове: лжжешъ!) Г-да прѣдставители! Азъ така разбирамъ и така толкувамъ, че ние сме били събрани да изберемъ князь. Избрахме ли князь, нашата мисия се свърши. Ако други сж убѣдени въ противното, нека слѣдватъ. Но азъ казвамъ, че еднажъ подигнатъ въпросъ за регентството и избиранieto на князътъ, ние дѣто казвамъ турцитѣ (Не се чуе.) Не ще му излѣзе края.

Г-да прѣдставители! Зарадъ мене е свършено безразлично, билъ Каравеловъ въ регентството или не. Много се говори противъ Каравелова. Излѣзоха нѣкои и казватъ, че той не е билъ прѣдначинателътъ на злостастния прѣвратъ отъ 9 Августъ, но че той билъ единъ отъ дѣйцитѣ, които сж зели участие въ тая работа. (Гласове: вѣрно, вѣрно!) Позволете ми да кажа, г-да, че той не е влизалъ въ тая работа. И азъ ходихъ при Бендерова и Груева, и азъ ги питахъ и мож да говоря. Азъ съмъ напълно убѣденъ, че, ако дѣйствително, както казватъ нѣкои, г-нъ Каравеловъ е прѣдначинателътъ на тая работа, или ако той умишлено и нарочно е замѣсенъ, азъ съмъ напълно увѣренъ, че нито г-нъ Стамболовъ, нито г-нъ Муткуровъ щѣха да приематъ да дѣйствуватъ съ него заедно въ регентството, тѣ нещѣха да станатъ негови другари; г-нъ Каравеловъ нѣмаше сила да се наложи самъ. (Гласове: не е истина! Градинаровъ: други наложиха Каравелова.) Моля г-на Градинарова да има търпѣние. Той много обича да напада, и напада единъ чловѣкъ, който е билъ на чело на държавнитѣ ни работи толковъ години, когото сж уважавали и подкрѣпавали самитѣ тѣзи, които днесъ го нападатъ; нека се позволи на единъ чловѣкъ да го защитимъ тукъ.

Много се говори за причинитѣ или мотивитѣ, по които г-нъ Каравеловъ си давалъ оставката. Г-на Каравелова не съмъ го виждалъ по-вече отъ три недѣли, и не мож да знамъ, какви сж неговитѣ причини, но ще зема тѣзи причини, които излага въ телеграммата. Той казва не е солидаренъ съ Регентството и Правителството и не желае да дѣйствува. Турямъ се азъ на тази почва, на която се постави г-нъ Вачевъ и

само върху нея ще говоря. Говори се доста, г-да прѣдставители достъ, че г-нъ Каравеловъ билъ въ недоразумѣние съ Регентството и Правителството, и че не помагалъ нито на едното нито на другото. Г-да прѣдставители! Азъ ми се струва, че това е истина до една степенъ, т. е., че Каравеловъ не се мѣси въ работата, само, когато съвѣтвалъ да се приематъ тритѣ прѣдложения, а М-ритѣ не се съгласили да приематъ. (Гласове: Охо!). Ще разясня, тритѣ прѣдложения какви бѣха. Първото бѣше да се пуснатъ офицеритѣ, второ да се дигне военното положение и третото да се отложатъ до извѣстно време изборитѣ. Е, г-да, не е прѣстѣпление за никого да съвѣтва да се приематъ или не тѣзи прѣдложения. — Менъ ми се струва, г-да, че ако днесъ ние — Великото Народно Сѣбрание, — сме въ такова положение, че дойдохме, избрахме Князь и го нѣмаме, струва ми се, че това води пачалото отъ тамъ, че се приеха двѣтѣ прѣдложения, а третото не се прие. Прие се тѣзи, които бѣха по вътрѣшнитѣ въпроси, а не се прие това, което не е по вътрѣшнитѣ въпроси. Защото Вамъ казаха и високопоставени лица, че избиранieto на Княза не зависи само отъ България, но зависи и отъ другитѣ държави и, че, нѣма одобрѣние отъ другитѣ държави, нѣма Князь. Сега сме дошли въ такова положение. Кой ще бѣде най-послѣ кривъ или правъ, врѣмето ще докаже. Може онѣзи, които обвиняватъ г-на Каравелова да сж прави, а може би и да сж криви. Това врѣмето ще покаже. Но казвамъ, че като напр. да се приеха двѣтѣ прѣдложения да се приемеше и третото, може би да изберехме Князь и да го имаме, а сега ще си отидемъ безъ да имаме Князь. Азъ, г-да, ще свърша, не обичамъ да говоря много. Ще свърша, като кажа, че азъ считамъ миссията на това Сѣбрание свършена и не зинамъ участие въ никакви вече разисквания. (Гласове: на добъръ часъ!).

Д. Ризовъ: Г-да! Азъ мисля, че ние много надълго се впуснахме въ частности по оставката на г-на Каравелова, като прѣнебрѣгнахме главния въпросъ. Собствено, за насъ е важенъ въпроса за компетентността на Сѣбранието да приема или не оставката на Регентството. Не знамъ, г-да, но доста кранорѣचितѣ рѣчи на г-да Манова, Д-ра Вачова и г-на Градинарова не можиха да ме убѣдятъ, че днешното Велико Народно Сѣбрание е компетентно да приеме оставката на единъ регентъ.

Г-нъ Мановъ привождатъ слѣдующитѣ два примѣра, че е компетентно Великото Народно Сѣбрание

да разглежда подобни въпроси. Първо, 143 членъ, като казва, че указа не говори за първия пунктъ, а въ втория пунктъ се говори за избиране Регентството. Г-нъ Мановъ обаче забравя, че тѣзи Регенти, за които говори Конституцията, не сж онѣзи, които сега стоятъ на властъ; тѣзи послѣднитѣ не сж прѣдвидени въ Конституцията, а сж Регентифактически, продукти на една революция, реставрация и абдикация — нѣщо, не прѣдвидено въ Конституцията. По моему, азъ поддържамъ това общо положение, че никой човѣкъ, властъ, учреждение или прѣдставителство, нѣма право да приема оставка на хора, на които не е дало властъ. Този въпросъ е много лесенъ и може да се разбере. Никой не е избралъ днешнитѣ регенти, т. е. никое Велико Народно Сѣбрание. Щомъ не сме избирали, не можемъ да приемаме и тѣхната оставка. (Гласове: Ами страната?). Ще кажа и за страната, какво да се направи. Днешното регентство е избрано отъ бившия Князь, който си е подалъ оставката, та за туй, макаръ мнозина и да прѣдполагатъ, че то не може да се държи на сила на властъ, но азъ мисля, че то не може да подава оставка, освѣнъ на сѣщата властъ, отъ която я е приело, т. е. на Княза, а понеже Княза е далъ оставка, то на онзи, който би заелъ неговото мѣсто. До тогава, трѣба да стои Регентството; то знаеше, при какви условия е приело властта, то знае, че е фактически Регентство, — продуктъ на извѣстна революция, и то знае, че може да подаде оставката си само на онзи, отъ когото е зело властта, или на гилътината.

Мотива на г-на Манова, Каравеловъ, че знаахъ Конституцията, и знаахъ, че може Великото Народно Сѣбрание да му приеме оставката, та за това я подалъ, не е никакъ мотивъ сериозенъ. Каравеловъ знае Конституцията, но и ние, мисля, я знаемъ, ако не повече, то не и по-малко отъ него. Г-нъ Вачовъ приведе другъ мотивъ, който по-вече има практическа, отъ колкото формална страна. Той каза, какво би направили, ако не приемемъ оставката на регента Каравелова, въ какво положение би останала страната въ тоя случай, и че Българския народъ ималъ право да се распореджа съ своитѣ сѣдбини. Това послѣдното никой не може да откаже; но не може да откаже сѣщо, че има и основенъ законъ, въ който се прѣдвиздаватъ всичкитѣ условия, по които може Българския народъ да защитава своитѣ правдини. За това има Велико Народно Сѣбрание, Обикновенно Народно Сѣбрание, Регентство, Правителство и прочее. Всич

ки тѣзи органи носятъ своята властъ споредъ изричното прѣдписане на основния законъ. Понеже основния законъ за мене е по-скѣпъ отъ оставката на г-на Каравелова, мисля, ще ми позволите да се занимаю повече съ това. Въ основния законъ е изрично казанъ случая, по който се защищаватъ правдинитѣ. Мисля, че въ този случай мотивитѣ на г-на Дръ Вачева е Мотивъ, който е зи . . . (Не чуе се). Азъ казахъ, че въ Конституцията не е прѣдвидено такова регентство, и че не можемъ сега да приемаме оставки. Страхъ на г-на Д-ра Вачева, че ако не приемемъ оставката на г-на Каравелова ще бжде довѣрие изказано нему, не е страхъ основателенъ. Довѣрие би било само въ случай, ако признаемъ, че сме компетентни да приемемъ оставката на регентитѣ; но като признаемъ, че сме некомпетентни, то не може да се счита никакво довѣрие или недовѣрие къмъ г-на Каравелова. По нататъкъ, не забравяйте, че въпроса е сложенъ. Ако днесъ се произнесемъ, че сме компетентни да приемемъ оставката на регентитѣ, то приемане оставката на г-на Каравелова и неприемане тая на другитѣ два регента, би означавало единъ новъ воитъ или изборъ отъ наша страна на цѣлото регентство. А ако прѣдстои да избираме нови регенти, то трѣба да се избератъ на основание 29 ий членъ отъ Конституцията, който казва: (чете) „членоветѣ на регентството могатъ да бждатъ министри, прѣдсѣдателтъ и членоветѣ на Върховното Сѣдилище, или пъкъ лица, които сж занемали безукорно тия длѣжности“; т. е. такива, каквито не сж, нито Стамболовъ, нито Муткуровъ. Ето защо, съ приемане оставката на г. Каравелова, ние ще се намѣримъ прѣдъ такава алтернатива или да приемемъ оставката на всички регенти и да изберемъ други, които притѣжаватъ изискваннитѣ отъ конституцията качества, или пакъ да нарушимъ основния законъ, като оставимъ днешнитѣ регенти. Основния законъ, г-да, е оржжието, съ което отъ 9-ий Августа насамъ, регентството се е борило. Махнете него, вие давате мѣсто на чуждъ комиссаръ въ страната. Това, което каза г-нъ Мановъ, че г-нъ Каравеловъ въ Пловдивъ допустналъ военно положение, а въ Бургасъ и София не допустналъ, азъ мисля, може да се отдаде повече на невмѣняемостъ. Хора, съ извѣстна нервозна натура, слѣдъ такива прѣврати, каквито ние прѣкарахме, не е мѣчно да испатятъ такова нѣщо, защото, не можъ да признаа никакви сериозни политически съображения, въ това, че г-нъ Каравеловъ е подписалъ да се объяви военно положение въ Пловдивъ, а не е подписалъ за София и Бургасъ.

Кекъвъ резонъ може да има тука? Както щете, но то е невмѣняемостъ. Ето защо, ние можемъ да изберемъ другъ пътъ, за да рѣшимъ този въпросъ. Този пътъ е чисто практически. Ние можемъ да се произнесемъ, че не сме компетентни, а заедно съ това, да се забѣлѣжи въ протокола, че всичкитѣ държавни актове, на които ще стоятъ подписитѣ на г-да Стамболова и Муткурова, да се признаватъ за законни, като излѣзли отъ болшинството на регентството. Съ това, ще дадемъ още единъ вотъ за довѣрие на г-да Стамболова и Муткурова, и ще докажемъ, че сме погледали на дѣйствиата на г-на Каравелова, като на дѣйствия произтекаюци отъ едно изключително душевно расколебавание, и съ това ще прѣкратимъ всѣкаква негова охота да тормози ходътъ на държавнитѣ работи и да иска и за напредъ да създава подобни мжнотии.

Върху другия въпросъ, който ни занимава, ще кажа само това. Мисля, че за васъ е по-лесно да се увѣрите (Не чуе се). Относително личността на Каравелова нѣма да говоря, но ще отговоря на г-на Славейкова, дѣто каза, че единъ отъ мотивитѣ на г-на Каравелова, за да си даде оставката, билъ, че той съвѣтвалъ да се приематъ тритѣ точки. Мисля, че не трѣба да се отдава сериозностъ на това, ако даже е направено отъ г-на Каравелова, защото, въ такъвъ случай, г-нъ Каравеловъ трѣбаше да си даде оставката още, когато не се е приело това негово прѣдложение, а не сега. Но щомъ подписалъ Указа за изборитѣ, за свикванието и отварянието на Събрание-то, той нѣма право днесъ да мотивира своята оставка съ исказаното отъ г. Славейкова съображение. Въобще, мотивитѣ на г-нъ Каравеловата оставка не сж мотиви, които би могли да иматъ разумна основа, но мотиви, които могатъ да се тълкуватъ съ една извѣстна невмѣняемостъ.

За да свърша азъ ще се повърна върху главния въпросъ. Азъ мисля, г-да, че ние можемъ да взлѣземъ изъ днешната трудностъ, безъ да нарушимъ основния законъ, който е твърдъ важенъ днесъ за насъ, защото той е единственното наше знаме. Мисля, казвамъ, че можемъ да не нарушимъ този основенъ законъ — и слѣдователно, да не даваме поводъ на нова протестация отъ страна на извѣстната държава, която прави постоянни интриги и агитации у насъ, — да разрѣшимъ въпроса за оставката на г. Каравелова. — За да излѣземъ отъ тѣзи мжнотии, които по-напредъ азъ изложихъ, и да се тури край на това практическо неудобство, което създаде оставката на г-на Каравелова, доста е, както казахъ и по

прѣди. като признаемъ, че сме некомпетентни да се произнесемъ по въпроса за регентството, е да се запише въ протоколитѣ, че всякакви актове, излѣзли отъ регентството — на което имаме довѣрие, и това довѣрие го исказахме въ отговора на тронната рѣчь, — щомъ носятъ подписитѣ на двамата регенти, се признаватъ за законни и редовни. Това е, по моему, единствения удобенъ исходъ на тоя въпросъ.

Азъ свършвамъ, като напомнявамъ още веднѣжъ, че никакво внимание не трѣба да се обърща на обстоятелството, че не сме могли да наложимъ на хората да стоятъ на власт. Мисля, какво самото обстоятелство, че г-да регентитѣ сж приели властта слѣдъ една революция, раставрация и абдикация, т. е. приели сж властъ непрѣдвидена отъ Конституцията,

самото това обстоятелство, казвамъ, ги заставлява да стоятъ до край. Не стоятъ ли, това е непатриотизмъ, което, мисля, пѣма да направятъ г-да Стамболовъ и Муткуровъ. Казахъ, че който е приелъ властъ фактическа отъ нѣкого, той я слага пакъ нему тази глать, или пакъ на гилотината заедно съ главата си.

М-стръ Радославовъ: При всичко, г-да прѣдставители, да чувамъ одобрения послѣ речта на прѣдговорившия г-на Ризова, считамъ за длѣжностъ да заявж отъ страна на г-да регентитѣ, че слѣдъ даването оставката на г. Каравелова, по несъгласие въ дѣйствиата на другитѣ регенти, както и на правителството, другитѣ двама регенти не могатъ да останатъ ако не приемете оставката на г. Каравелова. Второ, заявявамъ отъ страна на Министерството, че прѣдъ видъ на депешата на г. Каравелова, че не може да бѣде съгласенъ съ нашитѣ дѣйствия, щомъ Великото Народно Събрание не приеме оставката му, то естественъ резултатъ е, че нашата оставка се приема. Азъ счетохъ за длѣжностъ тия двѣ думи да кажж, пакъ рѣшението зависи отъ васъ, както щете направете. Но знайте това, че въ тия времена трѣбва всичкитѣ регенти задружно да работятъ. До скоро г. Каравеловъ е билъ съгласенъ въ всичкитѣ принципиялни работи, но на послѣдѣтъ, кой знае защо, види се да гледа, че нѣма да излѣзе нѣщо добро, дава си оставката. Г. Славейковъ каза, че г. Каравеловъ съвѣтвалъ да се приематъ тритѣ прѣдложения на ген. Каулбарса. Това не е вѣрно. Нанротивъ той, г. Каравеловъ, на регентството е одобрявалъ всичкитѣ принципиялни въпроси. Даже когато тръгнахме за Търново, той каза, че ще тръгне послѣ три дена. Слѣдъ нѣколко дни тука като видѣхме, чо го нѣма,

питахме го телеграфически ще дойде ли, той и не отговори. Види се чакаше да излъземъ ние и, като свърши работата си Народното Събрание, да си даде оставката.

Казвамъ пакъ, че ако се не приеме оставката на г. Каравелова, то трѣба да се приеме оставката на другитѣ двама регенти, защото се знае, че заедно немогхъ да работятъ.

3. *Стояновъ*: (Отъ трибуната). Азъ, г-да прѣдставители, ще бѣдъ много кратъкъ. Може би въ други врѣмена, г-да, за Народно Събрание да не се приемаше да разгледва оставката на регентитѣ и министерството. Но въ днешнитѣ врѣмена, когато гори огънь въ България, когато чужда една държава прѣска пари на лѣво и на дѣсно, обѣщава, подарява, агентитѣ ѝ ходятъ да вълнуватъ България, когато и ние макаръ Велико Народно Събрание рискуваме да бѣдемъ тукъ затворени, — въ днешнитѣ врѣмена, казвамъ, нетрѣбва да се колебаемъ ни най малко. Мисля, че отъ 500 год. насамъ сега имаме толкова критически времена, сега имаме такова Регентство и Министерство. Г. Каравеловъ си дава оставката отъ регентството. Защо? ще питате. Всѣки знае, мисля, че той е съвѣтника на ген. Каулбарса. Той нежелаетъ да се избере князь въ България. За това си дава оставката. И какъ можемъ ние да имаме довѣрие въ тогава, който желае да нѣма държавенъ глава тука? Той противодѣйствува на регентството и на правителството. Ето защо трѣбва да приемемъ неговата оставка, а на негово мѣсто да назначимъ г-на Г. Живкова; вѣрвамъ, ще имате довѣрие въ него. А оставката на Г. г. Стамболова и Муткурова да не приемаме, защото на тѣхъ имаме ние пълно довѣрие.

Колкото за г. Славейкова, който каза, че какво трѣбва да се прави сега, като отказа новия князь, на мнѣние съмъ, тоя нашъ князь, когото имаме воля да изберемъ, и се отказва отъ избора, че той не е достоенъ и не може да бѣде нашъ князь, защото е отивалъ по различни капии да пита, да се съвѣтства. (Гласове: вѣрно!) Азъ ми е жално даже, че за такъвъ човѣкъ си дадохъ гласа. (Смѣхъ). Азъ мисля, че още днесъ, щомъ уредимъ регентството, ще затворимъ камарата, но да задължимъ лравителството да прати депутация до силитѣ, да пита, какво искатъ отъ насъ. Ние си искаме князь и управление, което е било и до прѣди 2000 год.; ние не искаме комунистическо или социалистическо управление, нито даже демокаратическа република, — князь си искаме, бе джанънъ (Ржкопльскания. Гласове: браво!) Ще се помолимъ на дво-

роветѣ. Азъ съмъ увѣренъ, че Европа я нѣма, тя е избѣгала за насъ. Погледнете тукъ у ложата (обръща се къмъ дипломатическата ложа) нѣма нито единъ консулъ, проводили ни тука писари-мисари (Смѣхъ). За това, г-да, ние да пратимъ депутация да прѣдстави на силитѣ поне, че ако желаятъ да нѣма България, нека додаты да ни избиятъ. Но ние трѣбва да слѣдваме до послѣдната стѣпенъ. Всѣки народъ, до когато самъ не се самоубие, нѣма да умрѣ. Той се самоубива когато . . . както знаете вече. (Смѣхъ). Когато послѣдва съвѣтитѣ на Каравелова, който е помощникъ на Каулбарса. (Ржкопльскание).

М. *Векилски*: (Отъ трибуната). Г-да прѣдставители! Днешний день наистина се показва за всички ни единъ отъ злощастнитѣ. Навѣрно си напомняте тоя день сѣбота 1885 г., когато се обяви война отъ страна на Сърбия, която война впрочемъ излъзе благоприятна за насъ. Дай Боже поне както отъ нея да излъземъ и сега. Азъ не щъ да говоря нищо по мотивитѣ на прѣдговорившитѣ. Ще кажа само това, че оставката на г. Каравелова ни просто смути; отказването на избрания князь да приеме българския престолъ ни растрѣсна. Но прочетената оставка отъ г. секретаря и на другитѣ двама регенти ме просто порази. Мнозина наведоха разни мотиви за да прокаратъ това, че ние Великото Народно Събрание не сме били компетентни да разглеждаме въпроситѣ по оставкитѣ. Други пакъ, напротивъ, бѣха на мнѣние, което е и по основателно, че ние имаме тая компетентностъ и можемъ да приемемъ оставката на г. Каравелова, а ония на г-да Стамболова и Муткурова да не приемемъ. И азъ идъ да се присъединя къмъ мнѣнието на послѣднитѣ г-да; и ето защо. За дѣйствиата на г. Каравелова отъ 9 Августъ, преимущественно отъ 26, до днесъ, азъ нѣма да говоря, защото това на всѣкиго е извѣстно, даже на цѣлия свѣтъ. Тоже е извѣстно и поведението и дѣятелността на другитѣ регенти, както за васъ, това и за цѣлия образованъ свѣтъ. Всѣки единъ, почит. г-да прѣдставители, отъ образованитѣ хора просто се очудва за тактичността, за благоразумността и рѣшителността на двамата регенти, очудватъ се за това именно, че знае образованитѣ свѣтъ, че г-нъ Каравеловъ отдавна бѣше се простилъ съ държавното управление и е фигуриралъ до сега въ регентството просто за форма. Това се доказва доста фактично, че не е вземалъ участие въ работитѣ, а влѣзълъ вътрѣ само да прѣчи на другитѣ. Но, благодарение както казахъ на това благоразумие, опитностъ и дал-

новидност на другитѣ г-да регенти, нему се неудало въ нищо да постигне злонамѣренитѣ си цѣли. Увѣрявамъ ви, почит. г-да прѣдставители, че ако приемѣ мнѣнието искавано отъ г. Михайловски, поддържано отъ г. Ризова, ние просто на просто ще изоставимъ назадъ първостепеннитѣ виновници на досегашното положение и ще заеме Каравеловъ това мѣсто. Като Каравеловъ дава официално оставка, всѣки знае че за тоя човѣкъ е немислимо вече да бѣде въ управлението, че не ще да работи, както и до сега не е работилъ задружно, а да има плата за форма стои въ регентството. То ще бѣде пристѣпление ако го оставимъ и за напредъ. Ако липсватъ хора, да, но тогава ще се задоволимъ само съ двамата. Ясно ни се каза отъ г-на М-стра Президента, че ако се не приеме оставката на г. Каравелова, то другитѣ двама сж твърдо рѣшени да поддържатъ своята оставка. Кое е по предпочтително за насъ? Да ли оставката на г. Каравелова, или тая на другитѣ двама, а слѣдъ тѣхъ и на цѣлото министерство? Бихъ се съгласилъ съ мнѣнието на г. Михайловски и Ризова само тогава, когато имаше възможност да се не спира държавната машина. Но днесъ ако се произнесемъ, че ние не сме компетентни да приемаме оставката, то моля ви какво ще стане съ нашето елощастно отечество, когато другитѣ регенти както и правителството ще сложатъ службата си? Прие се по принципъ отъ г. Славейкова даже, че никой не може да се накара насила да служи. Той си обаче противоречи, че отъ една страна признава, че сме некомпетентни, отъ друга страна казва, че на сила не може да служи никой. Той не ни каза поне какво трѣбва да правимъ. Просто каза, че мисията наша се свърши, слѣдователно да си отидеме. Много хубаво, но азъ ако се не лъжа, мисля, че самъ г. Славейковъ бѣше завчера, слѣдъ избиранieto на Валдемара, който каза, че трѣбва да почакаме нѣколко дни, за да видимъ резултата. Неразбирамъ цѣлѣта и побужденията на г. Славейкова какви сж били въ тоя случай. Поне разбирамъ, че слѣдъ отказването на Валдемара, наша длъжностъ е да кажемъ на регентството да стои и работи до дѣто дойде князь. Да си отидемъ ние, наистина, съгласенъ съмъ. Но какво ще занесемъ подиръ насъ? Нашитѣ избиратели които сж ни положили довѣрието си за избиране князь, вѣрвамъ тѣ справедливи ще бѣдѣтъ ако ни избиятъ съ камени, за дѣто ще оставимъ страната въ такъво положение: освѣнъ че не сме избрали князь, но още регентството се отгѣгля, както и министерството, — ос-

таваме страната въ анархия. Опасно е даже ако тѣхъ хладнокрѣвно се отнасяме къмъ положението ни. Сега сме принудени да се пазимъ и отъ ония даже, които трѣбваше да ни защишаватъ, да ни даватъ съвѣти; отъ тамъ напротивъ идатъ грѣмъ, грѣмотевици и всичко опростаително . . . (Ржкоплѣскания). Както щете, но положението ни е много опасно. Азъ наистина говоря, но въ сжщото време ума ми е отвлеченъ и на друго мѣсто. Вѣрвамъ и на всѣки васъ, ако и да слушате, пакъ не е да не помислювате за положението, за бѣдѣщето. Кой може отъ насъ да бѣде хладнокрѣвенъ къмъ тоя важенъ въпросъ? Като съмъ убѣденъ, че всѣки единъ отъ почит. Г. г. прѣдставители оцѣняватъ важността на нашето положение, ако и да има нѣкои, естествено може да се предполага, които да оправдаватъ поведението на г. Каравелова, не ма очудва, азъ ида да добавя, че трѣбва да отхвърлимъ на една страна личноститѣ, било Каравелова, Муткурова, Стамболова или Радославова, който и да е, да се групираме съ мнѣнието си, да се съгласимъ да направимъ което е най доброто. А то е да се приеме оставката на г. Каравелова, да се докаже тържественно на другитѣ двама, че това ни малко не имъ прави честь, ако постоянствуватъ на своята оставка, че тѣ сж нравствено задължени да водятъ държавнитѣ дѣла до дѣто дойде князь, законната властъ, предъ която тѣ могатъ да сложатъ властта си. Ако се откажатъ да продължаватъ, тѣ ще бѣдѣтъ голѣми виновници на положението за напредъ. Тѣхъ сжщо се съгласявамъ съ г. Ризова въ това само, че между другото всичко което произлиза отъ двамата достоуважаеми регенти да се счита законенъ актъ, като исходяще отъ болшинството на регентството. Това е моето мнѣние, може да го приемете и не, но то е туй. Ние не трѣбва да испустнемъ така работата, защото може да ни кълне нашето потомство, историята ще се чуди, че това Събрание е станало причина за едно положение отъ 7-й Ноември насѣне.

В. Недѣлевъ: (Отъ трибуната.) Г-да прѣдставители, азъ ще констатирамъ преди всичко, че днешното положение е хилядо пѣти по тѣжко и опасно, отъ колкото прѣди да бѣдемъ събрани тукъ като прѣдставители на В. Народно Събрание, за което бѣхме свикани на 15 Октомври. Тогава, г-да прѣдставители, нѣмахме князь, но имаме регентство, имаше тая властъ, имаше надѣжда, че слѣдъ изборитѣ В. Нар. Събрание ще се събере тука да избере държавенъ глава. Но днесъ положението е три пѣти полошо,

днесъ нѣмаме князь, нѣмаме регентство, нѣмаме никаква властъ. Намираме се въ едно безисходно положение, а отъ насъ зависи да искараме страната по нѣкой път изъ тоя кризисъ. Чухте, че въпроса, който се разисква се раздѣли на двѣ части. Едната частъ прѣдстави г. Михайловски, която създаде това положение, че Вел. Народно Сѣбрание днесъ свикано да избере князь, не е компетентно да се занимава съ оставката на регентството, оставено отъ бившия князь; не е компетентно да назначава други регенти. Туй положение се поддържа и отъ г. Ризова. Напротивъ, другото положение бѣше силно, като основано на прѣдписанията на Конституцията и имаше цѣль да държи, че ние сме въ пълна компетентностъ да се занимаваме съ оставките на регентството, да отчисляваме едни, да назначаваме други. Слѣдователно, щомъ е тѣй, може да се приеме оставката на г. Каравелова, на мѣстото му да се назначи друго лице, а оставката на другитѣ двама регенти да се не приема, по тоя начинъ главната властъ да остане на регентството, до дѣто дойде Държавний Глава. Азъ мисля, г-да прѣдставители, че ако е позволено да се говори съ софизми, мога и азъ да говоря софистически. Чухте г. Ризова да казва, че не можемъ ние да се занимаваме съ уреждането на регентството, защото ние не сме му повѣрили властта, а му е повѣрена отъ княза и само князь може да му я вземе. Но по тоя софистически начинъ мога да кажа азъ, че княза, бившия, който е далъ властта на регентството, е ималъ тая властъ отъ Вел. Н. Сѣбрание. По това логическо тълкование Вел. Нар. Сѣбрание има право всѣкога да взема оставката на регентитѣ. (Ржкоплѣскания).

Исказа се още единъ новъ мотивъ отъ г. Ризова, че нашата Конституция не е прѣдвидѣла за приемане оставки; че даже да се приемало, че въ указа за свикване Вел. Народно Сѣбрание се разбира цѣль 144 чл. отъ Конституцията, ние не сме могли нищо да направимъ, защото въ члена се говорило за регентство когато наследника е непълнолѣтенъ. Азъ мисля, че съвсѣмъ не е така. Ние трѣбва да държимъ общото положение: коя е властъ въ нашата страна по силна спорѣдъ Конституцията: тия ли които управляватъ, или Вел. Народно Сѣбрание, което дава властъ на управляющитѣ? Ще отговорите, вѣрвамъ, всички че Вел. Народно Сѣбрание. Послѣ иде вече въпроса, че само то може да опрѣдѣля регентитѣ. Сега, случая, който ни се прѣдставлява днесъ, не е прѣдвиденъ въ Конституция; не о прѣд-

видено кога се низложи държавний глава, кой урежда регентство. Но на всѣки начинъ туй не може да отнѣма правото на Вел. Народно Сѣбрание да поставя и въ тоя случай регенти. Може да е грѣшка или не отъ страна на законодателя, че, когато се е правила Конституцията, не е ималъ далновидността, че слѣдъ 7 год. въ България ще се извади княза. Не може да се не обърне внимание върху съображението на единъ отъ прѣдговорившитѣ г-да, че дѣйствиелно въ указа, за свикването на Вел. Народно Сѣбрание, не се указва на основание на кой пунктъ отъ 144 чл. на Конституцията се свиква то. И вие ще се сѣтите защо министерскитѣ съвѣтъ направилъ тѣй. Той като е сѣдилъ по настоящитѣ обстоятелства, какво може да послѣдва слѣдъ като се съберемъ тукъ ние, билъ е толкова далновиденъ, че е прѣдчувствувалъ, че може би избраний князь нѣма да приеме, ще стане нужда да стане пакъ регентството. Ето тѣй той е отворилъ пътъ на прѣдставителитѣ да могатъ да размислятъ и за регентитѣ, които трѣбва да управляватъ понататѣкъ. Чине ми се, тѣй вземана работата, много ясно става за всички защо на основание на цѣлия членъ е свикано Вел. Народно Сѣбрание. Ето прѣдвидянето на министерския съвѣтъ за нещастие днесъ оправдава. Избрахме князь, отказа да дойде, не прие нашата честъ, не прие да князува въ България, и ние сме принудени да търсимъ другъ изходъ, за да спасимъ страната. Но кой ще бѣде изхода? Спорѣдъ мене той е: да поставимъ пакъ регентство, настоящето или ново, да управлява до дѣто се избере на ново князь. Отъ обща страна глѣдано на въпроса излиза, че по нашата Конституция Вел. Народно Сѣбрание е единствената властъ когато стане случай, билъ той прѣдвиденъ или не, да се занимае съ опрѣделение регентство за управление на страната. Че отъ друга страна ние прѣдставителитѣ на В. Народно Сѣбрание, които избрахме преди два дена князь и не прие, имаме право по силата на Конституцията и на указа да опрѣдели регентството, отъ лица каквито мисли, че могатъ да оправдаятъ довѣрието му. То ще управлява до тогава, до дѣто дойде князь, който ще приеме властта отъ него.

Сега ми остава да кажа нѣколко думи относително оставките. Г. Каравеловъ си дава оставката, даватъ си оставката и г. г. Стамболовъ и Муткуровъ, а заедно съ тѣхъ и министерството. Съвършено отъ насъ зависи да приемемъ оставката на г. Каравелова, а другитѣ да отблъснемъ или другитѣ да приемемъ, а г. Каравелова да прѣдпочетемъ, като му намѣримъ другари съ които да може да работи соли-

дарно. Азъ мисля, г-да прѣдставители, че това което се говори, че самъ Каравеловъ въ своята оставка заявявалъ, че не приема да бѣде солидаренъ съ дѣйствиата на политиката на другитѣ регенти, това само по себе си, безъ други побуждения и причини, е достатъчно за насъ да опрѣделимъ линията на наше то поведение и вземемъ рѣшение отъ полза за страната и до извѣстнѣ стѣпень справедливо. Г. Каравеловъ заявява, че не може да бѣде солидаренъ съ другитѣ регенти и съ правителството. Естествено че намъ прѣдстои да му приемемъ оставката, да турнемъ на негово мѣсто лице, което може да бѣде солидарно.

По моего мнѣние, като оцѣняваме всичкитѣ дѣла и дѣйствиа на едниѣ и другитѣ и всичкото достойнство, намѣрвамъ, че много по малко е вредително, а много по спасително е и спасително е туй, да приемемъ оставката на г-на Каравелова и да оставимъ съществуещото днешно правителство, като му дадемъ другъ единъ другаръ, а оставимъ да неприемемъ оставката на другитѣ регенти, освѣтъ на г-на регента Каравелова, и да задължимъ още еднажъ правителството, като му искажемъ пълно довѣрие, да водятъ страната както и до сега до тогава, до когато се избере и видимъ на Прѣстола единъ законно избранъ князь. Вие чухте, г-да прѣдставители, отъ г-да прѣдговорившиѣ сичкитѣ доводи които се изказахъ противъ г-на Каравелива.

Г-нъ Иванъ Славейковъ, който види се по приказание на себе - си, излезе защитникъ на г-на Каравелова, говори много работи, мѣжду които каза и това, че не може да бѣде виновенъ г-нъ Каравеловъ за прѣврата на 9-й Августъ, въ който прѣвратъ е единственний причинителъ, и че г-нъ Каравеловъ е ималъ основание да си даде оставката за това, че той като билъ съвѣтвалъ правителството, туй послѣдното не го послушало за да се приематъ тритѣ прѣдложения на г-на Каулбарса, и съ това, положението на страната било станало по тѣжко, създали се по трудни обстоятелствата, отъ колкото да бѣдѣтъ обикновенни.

Азъ оставямъ на страна г-да прѣдставители обстоятелството, да ли г-нъ Каравеловъ е дѣйствително не приелъ никакво живо участие, или не е билъ главепъ заговорщикъ въ прѣврата на 9-ий Августъ, или единственний инициаторъ, и се обръщамъ къмъ всички партии безъ разлика, и апелирамъ на вашия патриотизмъ за спазване добрия порядъкъ въ страната. Не е да не ви е извѣстно г-да прѣдставители, че по общитѣ наказателни закони, за едно обижда-

ние, за едно дѣйствие или прѣстѣпление на едно частно лице, което го е извършило, се тѣгли на сѣдъ. И азъ не знамъ, сега колко пѣкъ повече могатъ да сѣ виновни министритѣ, единственнитѣ прѣстѣпници, които сѣ имали, види се властта въ рѣцѣтъ си на цѣлата страна, и които нѣколко дни по рано сѣ знаели за извършването на прѣврата, и тѣ не обадили дори на самия Князь, нито пакъ тѣ сами сѣ взимали нѣкои мѣрки за прѣдвардване да се не случи прѣврата. Може да каже кой какъ шѣ, да поглѣдате на всичко туй както щете, но въ цѣлия свѣтъ дѣто би се туй нѣщо случило, дори и въ Патагония да бѣше, то пакъ виновнитѣ не са оставатъ не наказани; а се строго наказватъ. Ако обаче ние у насъ не можемъ да ги накажемъ груго яче, то поне нравствено можемъ да ги накажемъ. Азъ не можъ да разберъ — какви сѣ тѣзъ хора, които не могатъ да съзнаятъ още, че г-нъ Каравеловъ е именно нѣравствения отговорникъ, и той трѣбва да отговаря за прѣврата станалъ на 9-ий Августъ, и като такъвъ, за винаги си остава отговоренъ.

Г-нъ Славейковъ сѣгнѣ доле тукъ тържественно заяви и се обяви защитникъ на г-на Каравелова, макаръ отъ г-на М-стра Президента, да се опровѣрга, като каза, че г-нъ Каравеловъ не е съвѣтвалъ Правителството да се приематъ тритѣ Каулбарсови прѣдложения, и че послѣ работата се усложнила, тѣй като М-ството отхвърлило тия прѣдложения и тогава при такъвъ положение на страната, за Каравелова станало невъзможно да работи съ своитѣ другари и правителството. Азъ ще отговоря на г-на Славейкова заради туй, за да видятъ г-да прѣдставителитѣ, колко е добро нѣщо съвѣтвалъ, и каква мѣчешка услуга прави г-нъ Славейковъ на г-на Каравелова, като го така защитава.

Вие знаете, г-да прѣдставители, че едно отъ тритѣ прѣдложения имаше, што да се освободятъ сичкитѣ офицери, които бѣхъ затворени, като извършителни прѣврата на 9-й Августъ. И г-нъ Каравеловъ, въ качеството си на великъ у насъ държавенъ дѣятелъ, въ качеството си на Български Регентъ, и най сѣтне въ качеството си Българинъ, ималъ смѣлостта да съвѣтва Правителството да приеме съвѣтитѣ на Каулбарса и да ги изпълни, што да се отпуснатъ виновнитѣ офицери. Моля ви се, можете ли да допуснете, можете ли да помислите, че ще се намѣри човѣкъ българинъ, който да иска да тѣпчи честта на страната, въ която той живѣе и се прѣхранва. А това е съвѣтвалъ г-нъ Каравеловъ. И само това

е достатъчно за едного, който го срѣщне, да го заплие. Ние имаме закони, по силата на които всички прѣстѣпници се предаватъ на сѣдилището и се наказватъ. А нито Правителството, нито Регенството иматъ право да отпущатъ и да взиматъ отъ рѣцѣтъ на Правосѣдието прѣстѣпниците, че съ това се нарушава Конституцията и законитѣ на страната. Азъ не можъ да разберъ, какъ г-нъ Славейковъ може да се помири съ туй, че г-нъ Каравеловъ е могълъ да съвѣтства Правителството да приеме такова искание, съ което да се тѣпчатъ и Конституция и закони.

Сѣтнѣ, г-нъ Славейковъ обвини останалитѣ двама Регенти, Правителството и Събранието, защо като сж убѣдени, че не може да се състои Събранието; и като сж виждали не ше могатъ да дѣйствуватъ заедно, то защо влезохъ въ Регенството, и защо приехъ съ себе-си и него Регентъ; и, казва, че г-нъ Каравеловъ не е можалъ да се наложи, ако тѣ сами не сж го викали.

Вие знаете, г-да прѣдставители, че изслѣдване е направено, и кой може у насъ да налага работи, и кой не. Вие знаете отъ 26-ий Августъ насамъ въ какво положение се намѣрваме; кои не сж ни насилвали, както щѣтъ, и други много още работи. Азъ знаа, въ София бѣхъ и заявявамъ, че г-нъ Каравеловъ е наложенъ отъ Русското Консулство, защото той слуша тѣхнитѣ съвѣти; той е тѣхенъ чловѣтъ; той иска да се изпълнятъ тѣхнитѣ искания, и затова го наложихъ. Слѣдователно, не е било въ рѣцѣтъ нито на Регентитѣ г-да Стамболова и Муткурова, нито на Правителството да наложѣтъ въ регентството г-на Каравелова. Каравеловъ е наложенъ регентъ, който бѣ заявилъ, че други, т. е. другитѣ двама не могатъ и нѣматъ право да бѣдѣтъ въ регенството, и тѣ не знаяхъ, че той ще приеме, за да не приемѣтъ и тѣ.

Понататѣкъ г-нъ Славейковъ каза, че може би и едниѣ да сж криви и другитѣ да сж криви; но въ всѣки случай, вие (прѣдставителитѣ) ще бѣдите отговорни, ако не вървятъ, ако не излѣзатъ добри работитѣ. Това се отнася къмъ тѣзи, които говорихъ противъ г-на Каравелова, като че ли такава власт не сж имали, и които не сж имали нито иматъ въ рѣцѣтъ си държавна работа. Г-нъ Каравеловъ е билъ и м-стръ, и е ималъ до 9-ий Августъ въ рѣцѣтъ си цѣлата страна, и той е днесъ още регентъ, и ако днесъ има отговорностъ, тя е именно върху него, и той е днесъ отговорния за това положение, а тия,

които говорятъ противъ него, нѣматъ никаква отговорностъ.

Слѣдъ всичко това, г-да прѣдставители, което се каза, както по единѣтъ и другия въпросъ, т. е. компетентно ли е Събранието да приеме оставката на г-на Каравелова, или не е компетентно, и да ли можемъ да назначаваме другъ регентъ на мѣсто него, азъ намирамъ за излишно да се говори повече по това, т. е. да се говори върху това, — да ли Великото Народно Събрание е компетентно или не да приеме оставката на регента Каравелова и назначи другъ на мѣсто него, а така сжщо и по другия въпросъ, да ли да приемемъ оставката на другитѣ двама регенти и Правителството, а не на Каравелова, вие видѣхте, г-да прѣдставители, че на основание общитѣ основания, Великото Народно Събрание е самото компетентно да назначава регенти, споредъ самата Конституция и Указа на Регенството, съ което е свикано Събранието, и имаме право да разискваме върху тѣзи въпроси: — да приемемъ ли оставката на г-на Каравелова, и да не вземаме оставката на другитѣ двама, които да си останѣтъ. И по доказанитѣ до сега причини, обръщамъ ви вниманието, по добръ и по спасително е, а че и по прѣдпочтително е да приемемъ оставката на регента Каравелова, отъ колкото на цѣлото Регентство и Правителство. И г-нъ Векилский много справѣдливо каза, че щомъ ние приемемъ оставката на цѣлото Регентство и Правителство, намъ не ни остава възможностъ да можемъ да изберемъ други Регенти, и заведнѣжъ страната ще се хвърли въ анархия, и ще доде чужда намѣса, и ние сме вече веднѣжъ за всѣкога изгубени.

Заради туй, г-да прѣдставители, азъ моля да приемемъ така: да приемемъ оставката на г-на Каравелова, който заявява и дава за мотивъ на оставката си туй, че не билъ съгласенъ съ постѣпкитѣ и дѣйствиата на Правителството, и че Правителството не може вече да работи съ него, то и ние не можемъ да работимъ пакъ съ него; щото казвамъ да приемемъ неговата оставка, безъ да се бавимъ, като оставимъ другъ на негово мѣсто, оставката на другитѣ регенти да не приемаме, като ги оставимъ да управляватъ страната, и помолимъ Правителството да кара работитѣ пакъ и за напредъ така до край, до когато ни стане възможно да си изберемъ другъ Князь.

И заради туй, азъ мисля, че най спасително ще бѣде да се не закрива Събранието, но да отложимъ за сѣданията, когато въ друго време да можемъ да си изберемъ кандидатъ за Князь, който ще приеме да

доде; и когато стане възможно, Правителството ще се уведоми и ще свика въ същото време Великото Народно Събрание, и ще си изберемъ Князь.

Прѣдсѣдателъ: Давамъ 10 минути отиди.

Слѣдъ отпущъ.

Прѣдсѣдателъ Д. Тончовъ: (Звъни). Засѣданието се продължава. Желаетъ ли Народното Събрание да се говори още по подигнатия въпросъ? — (Нежелаетъ) Който желаетъ, да си дигне ръката.

Ст. Михайловски: — Има много депутати, които отсъствуватъ.

Прѣдсѣдателъ: — Г-да квесторитѣ да проверятъ. (Квесторъ Хр. Басмаджиевъ съобщава: има $\frac{3}{4}$ въ присѣствие).

Щомъ Събранието рѣшава, че нежелаетъ да се говори по подигнатия въпросъ, ще се положи на вотирание оставката на г-на Каравелова. Който неприема оставката на г-на Каравелова, да си дигне ръката. (Никой не дига.) Значи приема се. (Ръкоплѣскание. Слѣдъ това . . . Михайловски: — Сто души излезохъ, и, ако има 100 депутата тукъ, повече нѣма. Гласове: — Лжешъ. Михайловски: — Ако имашъ право, то и азъ имамъ право да кажа, и заявявамъ, че повече отъ 200 души тукъ нѣма).

Слѣдъ туй иде въпросътъ на дневенъ редъ оставката на двамата други реганти, г. г. Стамболова и Миткурова. Приема ли Народното Събрание тази оставка? — (Не.) Който я приема, да си дигне ръката. (Никой не дига.) Значи Събранието не приема тази оставка. (Ръкоплѣскания.)

Слѣдъ туй, г-нъ Захария Стояновъ направи предложение, въ рѣчта си, да се избере една депутация, която да отиде при европейскитѣ дворове. Желаетъ ли Народното Събрание сега да се говори по това предложение? —

Славковъ: — Г-да прѣдставители! Понеже е късно времето, заради туй азъ предлагамъ, ако е възможно, подиръ иладня да стане засѣдание. (Гласове: — Сега, сега).

Градинаровъ: — Г-да прѣдставители! Азъ ще ви моля да не се приема предложението на г-на Славкова, защото повечето депутати сж хванали вече кола, и ще си отиватъ. Заради това, азъ предлагамъ щото още сега да се избере тази депутация, за която г-нъ Стояновъ прави предложение, и да изберемъ и единъ третий Регентъ.

Прѣдсѣдателъ: — Кога желаетъ Народното Събрание да се избере, сега или? . . . (Гласове: —

Сега, сега.) Който е на мнѣние за подиръ обѣдъ, да си дигне ръката. (Само Михайловски.)

Г-да! Щомъ се прие оставката на г-на Каравелова, подиръ това иде на реда да се избере единъ новъ регентъ.

Г-нъ З. Стояновъ въ рѣчта си предложи да се избере за такъвъ г-нъ Георги Живковъ.

Приема ли се отъ Народното Събрание? — (Приема се).

Който не го приема, да си дигне ръката. (Никой не дига.) Никой не дига, значи, г-нъ Георги Живковъ е приетъ и назначенъ регентъ на мѣстото на г-на Каравелова. (Ръкоплѣскания).

Слѣдъ туй иде на реда предложението на г-на Зах. Стояновъ, да се избере депутация.

Зах. Стояновъ: — Г-да! азъ моля Народното Събрание да се произнесе, — трѣбва ли испрати депутация, а избирането да оставимъ на нашето правителство.

Мановъ: — Г-да прѣдставители! Мене ми се струва, щомъ се приема да се прати депутация въ Европа, която да опита за послѣденъ пътъ мнѣнието на Европейскитѣ дворове по нашитѣ работи, хубаво ще бжде, не правителството да я избира, или назначава, — тѣй да се изразя, — но Събранието само да я избере. Защото, мисля, че много по вече и по голѣмо значение ще има, ако тя отиде отъ името на Великото Народно Събрание, което прѣдставлява цѣлия народъ, отъ колкото отъ името на правителството.

Ето защо азъ предлагамъ да се неприема предложението на г-на Стоянова, правителството да опредѣли тази депутация, но още сега да се опредѣли отъ Великото Народно Събрание. И азъ предлагамъ въ тази депутация 3 члена да бждатъ. (Гласове: да бждатъ 5 души.)

Зах. Стояновъ: — Азъ г-да прѣдставители се съгласявамъ съ мнѣнието на г-на Манова, и за да се небавимъ, да се приеме предложението му, щото тази депутация да бжде отъ 3 души. И за такива предлагамъ г. г. Грековъ, Стоиловъ и К. Калчевъ.

Прѣдсѣдателъ: — Приема ли Народното Събрание предложението на г-на Захария Стояновъ? (Прието.)

Който го не приема, да си дигне ръката. (Никой не дига.) Значи приема се, и за членове въ депутацията сж избрани: г. г. Д. Грековъ, К. Стоиловъ и К. Калчевъ. (Ръкоплѣскания.)

Г-да! Дневний редъ е исчерпанъ. Засѣданията

на Събранието се отлагатъ за неопредѣлено време и | като Народно Събрание, които сега ще си отидатъ,
когато стане нужда, г-да представителитѣ, отъ Вели- | може предварително пакъ да се извикатъ.

(Закрито въ 1 часа и 10 минута после пладнѣ).

Прѣдсѣдателъ: **Г. Живковъ.**

Подпрѣдсѣдатели: { **Д. Тончевъ.**
Д-ръ Вачевъ.

Секретари:

{ **Т. х. Станчевъ.**
З. Градинаровъ.
Д. Ризовъ.
К. Калчовъ.

Секретари:

{ **А. Явашовъ.**
Т. Китанчевъ.
Д. Куртевъ.
Каракашевъ.

—18/21—